

«جوان» در گفت‌وگو با کارشناسان آورده‌های سند تحول دستگاه قضا را همسوا با شعار راهبردی سال بررسی می‌کند

کاهش ریسک معاملات و هزینه خدمات حقوقی با سند تحول قضایی

می‌گوید من بازار خدمات حقوقی را توسعه می‌دهم، ورود فارغ‌التحصیلان رشته حقوق به حرفه و کالت و سردفتری و امثالهم را زیاد می‌کنم که فعالان اقتصادی از خدمات حقوقی، بهتر بتوانند استفاده کنند چرا که ارائه با کیفیت‌تر خدمات حقوقی با افزایش دسترسی به این فعالیت‌ها رابطه‌ای مستقیم دارد.»

محمدی از اهمیت سواد حقوقی فعالان اقتصادی برای توسعه اقتصادی می‌گوید: «در خیلی از کشورهای پیشرفته اقتصادی، دسترسی فعالان اقتصادی به خدمات حقوقی خیلی زیاد است. همین امر باعث شده است نظام حقوقی نقش جدی برای خدمات‌دهنده‌های حقوقی مثل وکلاد در نظر بگیرد تا از این طریق به کسب‌وکارها کمک کند. در گزارشی که سال ۲۰۱۸ اتحادیه اروپا منتشر می‌کند، می‌گوید ۷۰ درصد خدمات حقوقی جهان مربوط به پیش از دادگاه است.»

کارشناس حقوقی خدمات پیش از دادگاه را اینگونه توضیح می‌دهد: «سازوکار در کشورهای توسعه‌یافته اینگونه است که بنگاه اقتصادی با یک شرکت بیمه قرارداد می‌نویسد و به طور مثال سالی ۱۰ هزار یورو حق بیمه پرداخت می‌کند. شرکت بیمه شرط می‌کند در همه قراردادهایی که با بقیه می‌نویسد من حضور داشته

باشم و اگر به خاطر این قراردادی که من نوشتم، تو خانه‌ات را از دست دادی، من پول خانه را می‌دهم. الان ۷۰ درصد این خدمات به بهبود محیط کسب‌وکارشان کمک کرده است.»

■ **به ازای هر وکیل ۲۷۰ پرونده وجود دارد**

طبق آمار رسمی، ایران با سرانه‌ای معادل ۹۵ وکیل به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر، یک‌سوم کشورهای پیشرفته وکیل دارد. مهم‌ترین دلیل وجود این کسری سرانه، ایجاد محدودیت در صدور پروانه و کالت است. محمدی در خصوص انحصار کانون وکلا توضیح می‌دهد: «پیش از سال ۱۴۰۰ کانون وکلای دادگستری با ایجاد فضای انحصاری، ظرفیت آزمون را پایین نگه داشتند که نتیجه‌اش این بود، مثلاً کسانی که آزمون می‌دادند، کلاً ۲۵ تا ۳۰ درصدشان در آزمون‌ها قبول می‌شدند، برای همین تعداد وکلای کشور یک‌سوم جهان بود. سند تحول زمان آقای رئیسی که منتشر می‌شود، می‌گوید این روش تعیین ظرفیت برداشته شود و صلاحیت علمی ملاک قرار بگیرد، یعنی هر کسی که به لحاظ علمی قبول شود، اجازه و کالت خواهد داشت. در نتیجه با توجه به قانون تسهیل صدور مجوزها تعداد کارآموزان نسبت به گذشته تقریباً ۴۰ درصد رشد کرد.»

محمدی از دستمزدهای نجومی وکلای می‌گوید: «وکلا در گذشته بازار کار تضمین‌شده‌ای داشتند، تقریباً به ازای هر وکیلی ۲۷۰ پرونده در دادگاه وجود داشت. وقتی که من به عنوان شهروند می‌خواستم به آن بگویم که قرارداد و کالت بندیدیم، دست برتر را گذاشت، وکیل تعیین می‌کرد که ۱۰ تا ۲۰ درصد از کل مبلغ دعوی‌آید دست من باشد، یعنی اگر ۲ میلیارد تومان مبلغ دعوی‌ای است که تو می‌خواهی از یک نفر شکایت کنی، این می‌گویی ۲۰۰ میلیون تا ۴۰۰ میلیون رامن می‌گیرم. این اتفاق خیلی سنگینی بود، نتیجه‌اش هم این شده است که ۷۸ درصد پرونده‌ها در دادگاه بدون وکیل پیگیری می‌شود، یعنی آن آدم ترجیح می‌دهد خودش برود در دادگاه احتمالاً به خاطر اینکه تخصص ندارد، شکست بخورد ولی وکیل نگیرد.»

■ **سامانه هوشمند راه‌حل دیگر سند تحول برای افزایش امنیت اقتصادی**

رئیس‌جمهور در سال ۱۳۹۸ با اشاره به زمینه‌سازی بوروکراسی اداری برای بروز فساد و رشوه گفته بود: «هیچ کار آفرین، سرمایه‌گذار، صنعتگر و کاسب آماده برای رشوه‌دادن به دستگاه نیست و آن چیزی که منجر به رشوه می‌شود، بوروکراسی اداری و سخت‌کردن کارهای اداره است.»

در همین ارتباط، محمدی درباره راهکار سند تحول برای ازبین‌بردن فساد بیان می‌کند: «یکی از مواردی که در

حسین محمدی، کارشناس حقوقی: کاری که سند تحول کرده این است که می‌گوید من بازار خدمات حقوقی را توسعه می‌دهم، ورود فارغ‌التحصیلان رشته حقوق به حرفه و کالت و سردفتری و امثالهم را زیاد می‌کنم که فعالان اقتصادی از خدمات حقوقی، بهتر بتوانند استفاده کنند

سند تحول و تعالی قوه قضائیه با توجه به این نقش بسترساز قوانین در فعالیت اقتصادی، در تاریخ ۲۸ فروردین امسال ابلاغ شد. این سند با محور قرار دادن دو مسئله افزایش کیفیت خدمات حقوقی و بالارفتن امنیت اقتصادی به دنبال ازبین‌بردن گلوگاه‌های حقوق در اقتصاد کشور است. از برنامه‌های ویژه این سند، می‌توان به شکستن انحصار کانون وکلا، ایجاد سامانه‌ای در جهت ازبین‌بردن بسترهای اختلاف و حمایت از حقوق مالکیت‌های اشخاص اشاره کرد.

■ **توسعه خدمات حقوقی فعالان اقتصادی در دستور کار قوه قضائیه**

بخش قابل توجهی از پرونده‌های قضایی که مطرح می‌شود به دلیل اختلافات حین معاملات است. به طور مثال در بحث املاک، مهدی اقبال، معاون سابق امور اسناد سازمان ثبت در سال ۱۴۰۱ گفته بود: «پیش از ۷۰ درصد از پرونده‌های قضایی مربوط به بحث املاک است.»

به گفته ذبیح‌الله خدیایی، رئیس سابق سازمان ثبت نیز پیش از ۲۰۰ هزار پرونده قضایی با عنوان کلاهبرداری‌های ملکی در سال ۱۳۹۸ ثبت شده است. یکی از عوامل مهم در ایجاد اختلاف در معامله، دسترسی‌ناداشتن بنگاه‌های تولیدی و فعالان اقتصادی به خدمات حقوقی است. اساساً قواعد حقوقی به رغم نقش پررنگ‌شان در بهبود کیفیت فعالیت‌های اقتصادی در درازمدت به رشد اقتصاد کمک می‌کند.

■ **توسعه بازار خدمات حقوقی**

در این خصوص حسین محمدی، کارشناس حقوقی به «جوان» می‌گوید: «ایجاد همکاری و شبکه ارتباطی گسترده از ملزومات توسعه کسب‌وکار است، اما متأسفانه کمبود زیرساخت حقوقی مناسب نباشد، افراد نمی‌توانند خیلی به یکدیگر اعتماد کنند، در نتیجه به دلیل ترس از بروز اختلاف ترجیح می‌دهند با کسی معامله کنند که از قبل آشنایی دارند. این مسئله نتیجه‌ای جز محدودشدن فعالیت‌های اقتصادی نخواهد داشت، بنابراین اگر ما بتوانیم به کمک ارائه خدمات حقوقی مقرون به‌صرفه و باکیفیت امنیت معاملات اقتصادی را افزایش دهیم، عملاً به توسعه بازار اقتصادی کمک کرده‌ایم. برای مثال اگر فضای ایجاد شود که بتوانند با یکسری ضوابط حقوقی به همدیگر راحت اعتماد کنند، وجود وکیل، قوانین مناسب ضمانت اجرا را بالا می‌برد و در شرایطی که ضمانت اجرا بالاتر برود، افراد راحت‌تر می‌توانند باهم قرارداد بنویسند.»

محمدی درباره برنامه سند تحول قوه قضائیه برای ایجاد امنیت اقتصادی می‌گوید: «کاری که سند تحول کرده این است که

سند تحول به آن توجه شده، استفاده از فناوری‌های هوشمند است. به این موضوع هم اشاره شده است که اگر می‌توانیم از هوش مصنوعی برای کاهش نقش مداخلات انسانی استفاده کنیم، یعنی وقتی که مثلاً در حوزه کارشناسی رسمی دادگستری این مداخلات انسانی را کم کنیم، خود سیستم به کارشناس ارجاع دهد.»

این کارشناس حقوقی ادامه داد: «دسترسی و استفاده از فناوری‌های نوین هم مورد تأکید سند تحول است، هم به لحاظ کارشناسی می‌توانیم این را تأیید بکنیم که در صورت اجرای این موارد، فساد کمتر رخ می‌دهد، چون آدم‌ها که با همدیگر ارتباط‌شان غیرمستقیم شود، یک حد و اصلی به اسم سامانه وجود دارد، کلاً بستر فساد در بین می‌رود، یعنی یک نفر نخواهد هم، دیگر نمی‌تواند فساد کند. بهترین راه مبارزه با فساد هم همین است.»

ایجاد سامانه‌های مورد تأیید برای عقد قراردادهای مختلف به صورت برخط و با هزینه مناسب راهکاری مطمئن برای بستن قرارداد است. ویژگی اصلی این سامانه‌ها این است که به صورت خودکار انجام می‌شود، یعنی سامانه‌ها طوری طراحی می‌شوند که تعهدات پس از اطمینان‌سازمانه از امکان اجرای آنها انجام شود، در نتیجه امکان بروز اختلاف کاهش می‌یابد، چرا که تعهدات با یکدیگر انجام شده است و در غیر این صورت اجرای آنها رد می‌شود. علاوه بر آن وجود این سامانه رسیدگی به هرگونه اختلاف بعدی در محاکم را تسریع می‌کند و موجب کاهش ریسک معاملات می‌شود.

■ **تضمین حقوق مالکیت، افزایش امنیت اقتصادی**

اهمیت حقوق مالکیت در جامعه به نقش آن در افزایش امنیت اقتصادی برمی‌گردد. به عبارت بهتر، حقوق مالکیت، از حقوق شهروندان در برابر قدرت دولت و طبقه قدرتمند جامعه حفاظت و حمایت می‌کند. مرکز پژوهش‌های مجلس در جدول زیر به بررسی وضعیت ایران در حقوق مالکیت میان برخی کشورهای منطقه در سال ۱۴۰۰ پرداخت.

شرح	منطقه	جهان
ایران	۱۴	۱۱۳
امارات	۱	۲۲
عربستان	۵	۳۵
قطر	۳	۲۶
ترکیه	۱۹	۸۱

همان‌طور که جدول نشان می‌دهد، متأسفانه رتبه ایران در قبال شاخص حقوق مالکیت پایین است. در شرایطی ایران در منطقه رتبه ۱۴ وضعیت حقوق مالکیت را دارد که برای جلب اعتماد بخش خصوصی به کار آفرینی و سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد، تقویت حقوق مالکیت از الزامات است، الزامی که خوشبختانه مورد توجه سند تحول قوه قضائیه قرار گرفته است.

محمدی در خصوص اهمیت حمایت از حقوق مالکیت اشخاص و توجه سند تحول قوه قضائیه به آن می‌گوید: «یکی دیگر از مهم‌ترین مواردی که در سند تحول از جنبه توسعه اقتصادی به آن اشاره شده است، مسئله تضمین حقوق مالکیت است، یعنی تا قبل از سند تحول قبلی مسئله اسناد عادی و قولنامه‌ها یکی از مهم‌ترین بسترهای فساد و مهم‌ترین بسترهای پولشویی و فرار مالیاتی بوده مسئله‌ای که در سند تحول به ضرورت برداشتن این قاعده اشاره شده است، یعنی حتماً از مالکیت افراد حمایت شود و اینطوری نباشد که یک نفر در یک بر که کاغذ، بیاید زمین یک کارخانه را از دست صاحبش بگیرد. این هم خیلی نقش مؤثری در صیانت از حقوق مردم و تضمین حقوق مالکیت دارد.»

نقش حمایتی قوه قضائیه در تحقق شعار سال

اهمیت مقوله اجرای سند تحول قضایی در حوزه اقتصادی، نقش حمایتی قوه قضائیه در حوزه اقتصاد با در نظر گرفتن شعار سال و چگونگی پیشگیری از فساد در سند تحول جدید قوه قضائیه موضوعات دیگری بود که در همین راستا با دو کارشناس به بحث و گفت‌وگو نشستیم.

مسلم آقایی‌طریق، تحلیلگر حقوق اقتصادی، مدرس دانشگاه و وکیل دادگستری در گفت‌وگو با «جوان» معتقد است: از دوره جان لاک و از دوره روشنگری نقش دولت، دستگاه قضایی و دادگاه‌ها، ایجاد تضمین‌های اساسی و ضمانت‌های قضایی برای عقد قراردادهای مردم در عرصه اقتصاد، مالکیت، خرید و فروش، رهن و قرض‌کردن و مسائلی از این دست (مرتبط با بحث اقتصاد نیازمند تضمین‌هایی هستند که دستگاه قضایی آن را ارائه می‌کند.

این تحلیلگر حقوق اقتصادی در توضیح بیشتر خود می‌گوید: فرد سرمایه‌گذار، چه داخلی و چه خارجی باید مطمئن باشد که در صورت اختلاف یا سایر پیشامدهای احتمالی، دستگاه مستقلی وجود دارد که نزد آن می‌روند تا با بررسی هر کسی، حق را به حق‌دار بدهد و وضعیت قراردادهای بررسی کند.

وی با تأکید بر اینکه مکاتب تحلیل اقتصادی نقش قوه قضائیه مستقل را بررسی کردند، بیان می‌کند: منظور قوه قضائیه‌ای است که تحت تأثیر فشارها قرار نمی‌گیرد، فساد در آن راه ندارد و کنترل شده است. وی در رابطه با نقش قوه قضائیه در توسعه اقتصادی کشور تصریح می‌کند: نه تنها قراردادهای بلکه فراتر از قراردادهای این نقش برجسته است. در کتاب تحلیل‌های اقتصادی به ویژه در نگاه افرادی چون ریچارد آرن‌پونز

قوه قضائیه پشتوانه نهادهای مدنی و افشاگران فساد

ولی رستمی، استاد حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران در گفت‌وگو با «جوان» در رابطه با اثرگذاری قوه قضائیه در تحقق شعار سال می‌گوید: مهم‌ترین بحث سرمایه‌گذاری امنیت است و پایه اصلی امنیت سرمایه‌گذاری نیز قضایی است، در نتیجه اگر در این حوزه تخلف و اختلافی بین سرمایه‌گذاران یا دولت رخ دهد، این نهاد قضایی است که باید رسیدگی کند.

به اعتقاد وی، از آنجا که در تجارت سرعت مهم است، بنابراین اگر این قوه قضائیه بر اساس اصول منصفانه، با سرعت و دقت پیش رود، می‌تواند امنیت سرمایه‌گذاری را تأمین کند. می‌گویند سرمایه‌جایی می‌رود که امنیت داشته باشد و یکی از مشکلات کشور ما همین است.

رستمی با تأکید بر اینکه متولی اصلی امنیت دستگاه قضایی است، می‌گوید: دعوای و اختلافات تجار و سرمایه‌گذاران را داوری می‌کند و بعد از این بحث دیوان عدالت اداری نقش اساسی دارد که از آیین‌نامه و بخشنامه و دستورالعمل‌های خلاف قانون که به ضرر سرمایه‌گذاری است، جلوگیری کند، در نتیجه در مجموع با ظرفیت‌های موجود دستگاه قضایی می‌تواند در حفظ امنیت سرمایه‌گذاری نقش اساسی داشته باشد.

به اعتقاد وی از آنجا که شعار سال به تولید و مشارکت مردم مربوط می‌شود، در نتیجه قوه قضائیه می‌تواند با

از سوی فعالان رصد می‌شود، در نتیجه انگیزه سرمایه‌گذاری بالاتر می‌رود چرا که وقتی مبارزه با فساد و دستاوردها پررنگ شود، انگیزه سرمایه‌گذاری بالا می‌رود و افراد به این نتیجه می‌رسند، در صورتی که داخل سیستم ما مانع روبه شوند، دستگاه قضایی حمایتگر آنهاست، بنابراین باید بگوئیم تلاش دستگاه قضایی در مبارزه با فساد ارتباط مستقیم با توسعه و رشد اقتصادی دارد.

مسلم آقایی‌طریق، تحلیلگر حقوق اقتصادی: از آنجا که چرخه اقتصادی از انگیزه سرمایه‌گذاری بالاتر می‌رود چرا که وقتی مبارزه با فساد و دستاوردها پررنگ شود، انگیزه سرمایه‌گذاری بالا می‌رود و افراد به این نتیجه می‌رسند در صورتی که داخل سیستم ما مانع روبه شوند، دستگاه قضایی حمایتگر آنهاست، بنابراین باید بگوئیم تلاش دستگاه قضایی در مبارزه با فساد ارتباط مستقیم با توسعه و رشد اقتصادی دارد.

کارآمدی نظام‌های انگلوساکسون در گروه نظام‌های اقتصادی است. به اعتقاد وی، نظام‌های اقتصادی یا نظام انگلوساکسون، در مقایسه با کشورهای مثل فرانسه که دارای حقوق مدنی هستند (کشورهای حقوق‌نویسته محسوب می‌شوند) می‌توانند توسعه‌یافته‌تر باشند و ظرفیت بیشتری برای توسعه دارند چرا که در این نظام‌ها دستگاه‌های قضایی از جایگاه‌های برتری برخوردارند و چنین ادبیاتی در عرصه جهان علمی وجود دارد.

وی با تأکید بر اینکه دستگاه قضایی مستقل می‌تواند به رشد قضایی کمک کند، ادامه می‌دهد: سند تحول در قوه قضائیه از این قاعده علمی مستثنی نیست و به حالت کلی، نظام قضایی و اقتصادی ایران نیز تابع همین تحلیل است. آقایی با ورود به سند تحول قضایی در حوزه اقتصادی اظهار می‌کند: بر اساس بررسی‌های دقیق سال‌های اخیر و ضمن بررسی و اشراف موجود در دستگاه قضایی دستاوردهای مطرح و پیشنهادهای اصولی گنجانده شده که توسعه قضایی را به دنبال داشته است. نظام جمهوری اسلامی به این نتیجه رسید، اگر سند تحول تحقق پیدا کند، به لحاظ اقتصادی گامی رو به جلو است و با تضمین قراردادهای و ضمانت‌ها می‌توان از توسعه و پیشرفت اقتصادی در سال‌های آتی بهره‌مند شد.

این مدرس دانشگاه تأکید می‌کند: در واقع قوه قضائیه با این سند به همان اندازه که با فساد مقابله می‌کند، به همان میزان نیز از اقتصاد حمایت خواهد کرد. همین تأثیر به صورت تساعدی است و با کم‌کردن یک واحد فساد، دو واحد پیشرفت اقتصادی خواهیم داشت چرا که با قطع کردن گلوگاه‌های فساد اثر تساعدی آن روی کلیت سیستم را شاهد خواهیم بود. به اعتقاد این تحلیلگر حقوق اقتصادی از آنجا که چرخه اقتصادی

ولی رستمی، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران: در قانون آیین دادرسی مدنی نهادهای جامعه مدنی امکان طرح دعوی دارند و قوه قضائیه در کسوت حقوق عامه وارد می‌شود، بنابراین از طریق بحث حمایت از افشاگران فساد و اجرای درست آن، نقشی مؤثر در مشارکت مردم خواهد داشت و در پیشگیری از فساد با کمک مردم مؤثر واقع می‌شود

مسلم آقایی‌طریق، تحلیلگر حقوق اقتصادی: از آنجا که چرخه اقتصادی از انگیزه سرمایه‌گذاری بالاتر می‌رود و افراد به این نتیجه می‌رسند، در صورتی که داخل سیستم ما مانع روبه شوند، دستگاه قضایی حمایتگر آنهاست، بنابراین باید بگوئیم تلاش دستگاه قضایی در مبارزه با فساد ارتباط مستقیم با توسعه و رشد اقتصادی دارد.

حمایت از نهادها و بخش‌های مدنی به مشارکت مردم کمک کند. وی توضیح می‌دهد: در قانون آیین دادرسی مدنی نهادهای جامعه مدنی امکان طرح دعوی دارند و قوه قضائیه در کسوت حقوق عامه وارد می‌شود، بنابراین از طریق بحث حمایت از افشاگران فساد و اجرای درست آن نقشی مؤثر در مشارکت مردم خواهد داشت و در پیشگیری از فساد با کمک مردم مؤثر واقع می‌شود.